

A. Deniz Bozer (Ed.) (2018). On Dokuzuncu Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. 328 sayfa. ISBN: 978-9754914788.

Birleşik Krallık (İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda) için 19. Yüzyıl çekişmeler ve çatışmalar devri olarak bilinmektedir. Bunun başlıca sebebi, 18. Yüzyılda temellenmiş Aydınlanma Çağı ve getirdiği rasyonalizm ile insan aklının kutsanıp bilenmesi, ardından da 1760'larda ortaya çıkıp ivme kazanarak ilerleyen Endüstri Devrimi'dir. On dokuzuncu yüzyılın 1800'lü yılları kapsamı beklense de asra adını veren Birleşik Krallık tahtına 1837'de geçip 1901'de ölene kadar ülkeye hükmeden Kraliçe Victoria'dır. Britanyalılar kendi yaşadıkları döneme "Victoria Çağı" ismini vererek bu farkındalığı yansıtır. Bilhassa sömürgecilik politikasıyla zengin ve dev bir imparatorluk haline gelen Birleşik Krallık, yeryüzündeki toprakların dörtte birine sahip olarak "üzerinde güneş batmayan" ülke namını bu dönemde kazanmıştır. Hızlı değişim ve teknolojik ilerleme ile özdeşleşen Victoria çağı, ahlaki değerler-materyalist düzenler, zengin sınıflar-işçi sınıfları, bilim-din gibi ikili zıtlıkları ile hatırlanırken bu döneme damgasını vuran bir başka mesele kadınların toplumsal, finansal ve siyasal olarak kendilerine ait yer edinme çabasıdır. 17. Yüzyılın sonunda başlayıp 18. Yüzyılın başlarında topluma güçlü bir şekilde yerleştirilen orta sınıf değerler sistemi olan sentimentalizm yani maneviyatçılık/duygusalılık, 19. Yüzyılı da çok büyük oranda etkisi altına almıştır. "Hümanist değerlerin Aydınlanma Çağı kutlamasına" (Bell, 2000: 2) dayalı bir ahlak felsefesi akımı haline gelen maneviyatçılık, insanları biyolojik cinsiyetlerine uygun alanlarda yaşamaya itmiş, erkeği itibar, saygınlık ve nüfuz anlamına gelen kamusal alana, kadını ise yumuşak başlılığı, evliliği ve iffeti simgeleyen özel alana mecbur bırakmıştır. Kadınların böylesi ataerkil düzen içerisinde eril tahakküm altında yaşamalarını çeşitli yollardan eleştiren ve eserlerine konu eden erkek yazarlar olmasının yanı sıra bu meseleye kadın yazarların yaklaşımları bir hayli dikkat çekicidir. Hacettepe Üniversitesi İngiliz dili ve edebiyatı bölümü profesörü A. Deniz Bozer, kadınların yazın dünyasında kendilerine bir yer edinme sorunsalını İngiliz edebiyatı çerçevesinde ele alan son eseri On Dokuzuncu Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar içinde kadınların ve kadın yazarların bahsi geçen tarihsel dönemdeki sorunlarına çok boyutlu bir bakış sunmuştur.

Bu kitap, Hacettepe Üniversitesi İngiliz Edebiyatı ve Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi'nce hazırlanan dört kitaplık *İngiliz Kadın Yazarlar* serisinin üçüncüsü olup Kasım 2018'de okuyucularıyla buluşmuştur. Bozer'in editörlüğündeki serinin ilk kitabı Ortaçağdan On Yedinci Yüzyıla İngiliz Kadın Yazarlar Hacettepe Üniversitesi Yayınları tarafından 2014 yılında basılmış, ikincisi ise yine aynı basımevi tarafından 2016 yılında *On Sekizinci Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar* adıyla Türk okurlara sunulmuştur (bkz. Vural, 2017). Serinin ilk iki kitabı gibi, *On Dokuzuncu Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar* da hem yazınsal hem de öğretici metin türlerinin incelemelerine yer vermektedir. Bu

kitap, serinin gelenek olmuş biçimini izleyerek editör tarafından kaleme alınmış bir *Önsöz* ve onu takiben bir *Giriş* ile açılmakta, ardından alanlarında uzman Türk akademisyenleri tarafından yazılmış eleştiri-inceleme yazılarıyla devam etmektedir. Kitabın, aslında tüm serinin, dikkat çeken en önemli özelliği, bu zamana kadar Türkçeye çevrilmemiş olan İngilizce eser vermiş kadın yazarların yazınsal ve öğretici eserlerinden kesitlerin genç akademisyenlerce ilk kez Türkçeye kazandırıldığı son bölümdür. Çeviri sektöründeki finansal kaygıya ince bir eleştiri olarak düşünülebilecek bu son kısım, kaynak ve hedef metinler bir arada verildiğinden çeviri bilim alanında çalışanlara da kaynak sağlamaktadır.

İngiliz Kadın Yazarlar serisinin üçüncü kitabının editörü A. Deniz Bozer, *Giriş* bölümünde Birleşik Krallık'ın 19. Yüzyıl tablosunu tarihsel, siyasal, toplumsal ve kültürel bağlamlarda kapsayıcı bir aralan bilgisi vererek sunmaktadır. Bozer, bu dönemde neden kadının arka plana itildiğini, okuryazar kadınların hetero-ataerkil İngiliz toplumuna nasıl zarar verdiği algısını, kadın tabirlerinin *Evdeki Melek*'ten (*The Angel in the House*) *Yeni Kadın*'a (*New Woman*) evrimini, dönemin sınıfsal çekişmelerini ve kadınların yazın dünyasında var olma mücadelelerini aktardıktan sonra İngiliz (Birleşik Krallık) yazınına hem tematik hem de biçimsel olarak katkıda bulunan yazar-kadınları tanıtır. Bu asırda eser veren kadın yazarların tümü hakkında bilgi vermek mümkün olmayacağından eserlerine daha ulaşılabilir kadın yazarlar bireysel bir seçkiden geçirilerek verilir. Metinleri türlerine göre ayıran ve tür içerisinde zamandizinsel/kronolojik bir sıralama izleyen bu kısım, zengin olay örgüsünü çoklukla gazetelerde ve dergilerde tefrikalar halinde yayımlanarak sunan roman ve öykü türlerinde eser veren kadınlarla başlar. Eserlerinde zoraki evlilik ve çıkar evliliklerini hicveden Hannah More, Geraldine Jewsbury, fabrikalardaki berbat çalışma şartlarını, kadın ve çocuk işçilerin uğradığı haksızlıkları kaleme alan Frances Trollope, Charlotte Elizabeth Tonna, Elizabeth Gaskell, dönemin değer yargılarını bilim-teknoloji-ahlak çatışmasıyla aktaran Mary Wollstonecraft Shelley, isyankâr kadın karakterleriyle toplumun ahlaki değerlerini sorgulayan Mary Elizabeth Braddon, Yeni Kadın hareketinin öncüleri Sarah Grand ve George Egerton tanıtılan roman ve öykü yazarlarından bazılarıdır. Türkçeye de çevrilmiş eserleri olan ve Türkiye akademisinde çokça çalışılmış Brontë kız kardeşler, George Eliot, Jane Austen gibi yazarlara daha az değinilmiş, ataerkil düzeni savunan ve destekleyen Ellen Price Wood ve Charlotte Mary Young gibi kadın yazarlara da ayrıca yer verilmiştir. Victoria çağında şiir türünde eser vermek, klasik dönem ve yazarlarıyla ilgili bilgi sahibi olmayı gerektirdiğinden ve klasik dönemle ilgili formel eğitimleri çok mümkün olmayan kadınların şiir türünde eser vermesi hoş karşılanmayan bir durumdur. Daha az itibarlı roman ve öykü türüne itilen kadınlar, şiir türünde duyguların ön planda olduğu lirik şiire mecbur bırakılmıştır. Dönemin en çok kazanan şairi Letitia Elizabeth Landon, dinî içerikli şiirleriyle Sarah Fuller Adams ve Frances Alexander, kadın bedeninin metalaştırılmasını alegorik olarak hicveden Christina Georgina Rossetti ve ataerkil düzenin kadını meslek olarak fahişeliğe zorladığını belirten Amy Levy seçkide yer verilen kadın şairlerdendir. 19. Yüzyıl İngiliz yazınında tiyatro türü oldukça geride kalmış, dönemin toplumunun tutuculuğu sebebiyle sahnede çoklukla melodram, müzikli

oyun, çeviri ve adaptasyonlara yer verilmiştir. Bu sebeple, az sayıdaki tiyatro yazarı kadından Joanna Baillie, Jane Scott ve Fanny Kemble gibi isimler Giriş'te ön plana çıkmaktadır. Sadece yazınsal türlerin yazarlarıyla sınırlı kalmayan bu geniş Giriş bölümü, öğretici metin türlerinin yazarlarına da yer verir. Bu dönemde tarih yazmakla eş değer tutulup kıymetli belge yerine geçtiği kabul edilen biyografi ve otobiyografi alanlarında kadın hükümdarları çalışan Mary Hays, İngiltere kraliçelerini anlatan Agnes Strickland, günceleriyle bilinen Dorothy Wordsworth ve Kraliçe Victoria bu öğretici metin yazarlarından bazılarıdır. Emperyalist sistemin avantajını kullanan Elizabeth Lucy Bird Bishop, Mary Kingsley gibi seyyahlar ile Orta Doğu'nun bugünkü haritasının şekillenmesinde çok önemli roller oynamış Gertrude Bell'in seyahatnameleri tanıtılan diğer eserler arasındadır. *Giriş*, mektup türleri, anılar, çeviriler ile diğer öğretici ve eleştirel türlerde eser vermiş kadın yazarların tanıtımlarıyla sonlanmaktadır. Bu kapsamlı Giriş bölümü, kadın yazarların o dönemde ne kadar sık ve yoğun üretimde bulunduğunu, kadın meselesinin çok katmalı olduğunu ve 19. Yüzyıl İngiliz kadın yazınının zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Giriş bölümünün ardından gelen sekiz bölüm, kadın yazarların doğum tarihlerine göre zamandizinsel olarak hazırlanmış olup 19. Yüzyıl İngiliz kadın yazarlarının ve eserlerinin eleştirel incelemelerini içermektedir. Birinci bölümde A. Deniz Bozer, Romantik akımın öne çıkan kadın yazarı Joanna Baillie'nin De Monfort adlı trajedisinde alışlagelmişin aksine güçlü bir kadının bir erkeği sıkıntılı durumlardan kurtarmasına dikkat çeker ve Lord (George Gordon) Byron ile anılagelen Byronvari kahramanın ilk yaratıcısının Baillie olduğunun altını çizer. İkinci bölümde Huriye Reis, çoğunlukla Romantik akımın önde gelen ismi William Wordsworth'ün şiirlerini temize çeken kız kardeş olarak bilinen Dorothy Wordsworth'ün şair ve yazar olarak yaşadığı iç çatışmalar ile toplumsal beklentileri sorgulayışına yer verir. Şebnem Toplu üçüncü bölümde Jane Austen'in zoraki evlilikleri ve mantık evliliklerini eserlerinde alttan altta eleştirmesini Kültürel Materyalizm bağlamında ele alır. Takip eden dördüncü bölümde Burçin Erol, İngiliz kralı VI. Henry'nin eşi Anjoulu Margaret (Margaret of Anjou) hakkında *Margaret of Anjou* adlı epik şiir yazmış Margaret Hodson'ın iktidar peşinde olduğu için kötülene gelen kraliçeye olumlu ve objektif bir şekilde yaklaşarak itibarını iade etmesini işler. Beşinci bölümde Hande Seber, klasik dilleri ve eserleri kendi başına öğrenmiş zamanının en önemli kadın şairlerinden olan ve erkek şairlerin biçimini taklit etmeden kendi üslubunu ortaya koyan Elizabeth Barrett Browning'in *Aurora Leigh* başlıklı eserinde kadın şairlerin karşılaştıkları güçlüklerle, eserdeki erkek egemen mitlerin 'revisyonist' yöntemle alt üst edilmesine dikkat çeker. Belgin Elbir altıncı bölümde Charlotte Brontë'nin hayatını biyografileştiren Elizabeth Gaskell'in eserinde dönemin toplumsal cinsiyet koşullarından olan kamusal alan-özel alan ayrımını hicvedişini ele alır. Roman türüyle ilgili yedinci bölümde Aytül Özüm, George Eliot mahlasıyla eserlerini yayımlamış Mary Anne Evans'ın *Daniel Deronda* romanında farklı uluslara ve dinlere karşı yaklaşımını inceler. Sekizinci bölümde Özlem Uzundemir, dönemin bir başka mühim kadın şairi Christina Rossetti'nin baladlarında ve lirik şiirlerinde kadının toplum içerisinde sorgulanan yerini ve

çeşitli sorunlarını inceler. Son bölüm olarak sunulan çeviri seçkileri, altı farklı eserden alınan kısa parçaların kaynak ve çevirilerinin birbiri ardına paralel verilmesiyle oluşturulmuştur. Diğer bölüm yazarları gibi bu seçkinin çevirmenlerinin de yalnızca kadın akademisyenlerden oluşması pek anlamlıdır. Sonuç olarak, genel çerçevede 19. Yüzyılda kadın yazınına, özel çerçevede ise aynı dönemdeki İngiliz yazar-kadınlara, kadınların yazarlık sürecinde çıktıkları güçlüklerle ve kadınların bu dönemde toplumsal, finansal ve siyasal alanlarda karşılaştıkları sorunlara detaylı bir şekilde yer veren bu eser Türk okurları için taze inceleme kapıları, yeni ufuklar açmaktadır. Serinin diğer iki eserine kıyasla daha geniş kapsamlı bu eser, kadınların yazın dünyasında kendilerine ait bir yer edinmesini ve bu yeri genişletmesini göstermektedir. Kadın yazın dünyasındaki bu yer kadınların yazarlık elde ettiği gücü pekiştirmekte, korumakta ve yazındaki ataerkilliğin tahakkümünü azaltmaktadır. Dileriz ki bu eserde Türk okurlarca keşfedilmeyi bekleyen İngiliz kadın yazarlar ve bu yazarların eserlerini inceleyen uzman araştırmacılar, kadın ve kadınlıklarla ilgili konularda sundukları fikirleri ve örnekleriyle okurları etkileyip harekete geçirecektir.

Kaynakça

- Bell M. (2000). *Sentimentalism, Ethics and the Culture of Feeling*. New York: Palgrave.
- Bozer A.D. (2014). *Ortaçağdan On Yedinci Yüzyıla İngiliz Kadın Yazarlar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Bozer A.D. (2016). *On Sekizinci Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Bozer A.D. (2018). *On Dokuzuncu Yüzyılda İngiliz Kadın Yazarlar*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Vural K. (2017). Ortaçağdan On Sekizinci Yüzyıla İngiliz Kadın Yazarlar. *Varlık*, 84 (1316): 92-93.

Arş.Gör. Şafak Horzum
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Yabancı Diller Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
shafakhorzum@gmail.com, safak.horzum@asbu.edu.tr